

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

25. mail 1937. a.

Nr. 5

VIIETEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas . . . . . Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas . . . . „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅓ lhk.
1923. aastak. . . . . „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Kr. 5.—.
1924.—1935. a. à . . . „ 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	Dokumentide kaotamise kuulu-
	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

a 303

SISU:

Eesti keel kantsseleides	Lhk. 67
Vallaarhiivide korraldamisest	„ 69
Ametnikkude kõlblisest kohuse- ja vastu- tusetundest	„ 75
Kas elanikkude registreerimine maal sun- duslikuks?	„ 79
Riigikohtu otsuseid	„ 79
Kuulutusi	„ 66

Kuulutatakse maksvusetaks:

Hans Nurk'i isikutunnistus, välja antud
Sõmeru vallavalitsusest 3. dets. 1919. a.
nr. 275 all.

Omavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis- tegeliste Asutuste Kindlus- tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Suurem ja
edurikkam
kodumaa
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaares

Vallavalitsustele

Soovitame oma laost uute vormide järgi valmistatud ja
kõigi ametlikkudele nõuetele vastavaid ning Maaoma-
valitsuste Liidu poolt kontrollitud kõiki

asjaajamise planke ja arvepidamise raamatuid.

Vandetootuse planke (dokumendi pa-
beril).

Arhiivnimistu I., lõppenud arhiivfond
(endisaegne).

Arhiivnimistu II., jätkuv arhiivfond
(eestiaegne).

Maksunõudmisteregister, uus vorm.
Teederevisjoniraamat.

Vallavalitsuse aastaaruandeid.

Uusi tuletõrje ja jahikapitali aruandeid.

Soodsate hindadega ja suures valikus kantseleipabereid ja paberit.

Kirjutus- ja arvemasinad, numeraatorid, kuupäevatemplid jne. jne.

Kirjutusmaterjali, paberkaupade ja raamatute suurlaad

Isikutunnistuste register ja tähestik.

Hobusepasside register ja tähestik.

Hobuste võõrandamise register.

Sissetulnud kirjade register.

Postiraamat väljaläinud kirjade regist-
rina.

Vallavalitsuse, perekonnaseisuametniku
ja vallakohtu üldtoimikuid ja toi-
mikuid jne. jne.

K/ü „Rahvaülikool“ Telefonilisel tellimisel nr. 446-67.
Tallinn, Harju 48 oma majas, Pärnu mnt. 10.

Eesti keel kantseleides.

Ed. Roos.

(Järg.)

Vigu lauseõpetuse alal.

Käesoleva ülevaate eespoolsed read on kulunud vigade vaatlusele ühe sõna piires. Järgnevad read püüavad vihjata eksimustele üksiksõnade rakendamise alal lauses.

Sõna on mõtteväljenduse element, mitte mõtteväljendus ise. Seega sõnad omandavad oma täie väärtuse alles lauselises rakenduses. Iga sõnade kogum ei ole veel lause, nagu palgivirn või kivihunnik pole maja. Kivi asetatakse kivile või palk palgile kindlas korras, teatavate reeglite kohaselt — alles nõnda menetelles võidakse saada maja. Et väljendada soovivat mõtet, peab ka lauses iga sõna asetatama kindlasse kohta, ja nii, et ta sinna sobib.

On pikematagi selge, et vead lauseehituses on palju ohtlikumad kui vead sõnas. Vigane sõna ei röövi lauselt veel mõtet, kuid vigane lause võib olla üldse tarbetu, s. t. ta ei täida oma ülesannet, ei väljenda väljendatada tahetud mõtet. Teisest küljest — lausel võib olla küll mõte, kuid sootu erinev kavatsetust.

Et avaldada lausega täpsalt soovitud mõte, mitte aga mõttetu sõnade kogum või omalaadiline ristsõnamõistatus, selleks peavad lauses sisalduma vajalised lauseliikmed, need peavad olema õiges muutes ja arvus, õiges järjekorras, lauseliikmed peavad vajaliselt eraldatud olema kirjavahemärkidega, jms.

Ülekohus oleks kinnitada, et vallasekretärid on osutanud vajalist tähelepanu neile kirjaoskuse algnõudeile. Vallavolikogu-protokollide vähegi kannatlik sirvija võib leida kõiki mõeldavaid vigu ja — ka mõeldamatuid. Vaevalt on põhjust kadestada neid kaaskodanikke, kes ametikohuste tõttu peavad neid lugema. Eelmine lause ei taha väljendada seda mõtet, et ametikohusliku lugeja silma haavavad raskesti arvukad vead. Seda mitte (sest sageli pole lugeja neid vigu võimeline nägemagi). Kahetsetavad on need ametikohuslikud lugejad sellepärast, et üldiselt on neid protokolle raske lugeda — lauseehitus on võimatuseni halb, puuduvad kirjavahemärgid, mõtet tuleb sageli hoolikalt otsida, lauseperioodid on rekordiliselt venitatud jne. Vahest toetavad öeldut mõnusesugusel määral järgnevad lausenäited.

„§ 2. Ettekanne eelmisel koosolekul vastuvõetud otsuste täitmisest lahtisel hääletamisel 11 häälega ilma vastu hääleteta volikogu otsustas: ettekanne võtta teadmisele.“

„b) üleanda . . . algkoolis olevad õppeabinõud, millised leidub mitmes eksemplaris ja seisavad kasutamata, teisele vallas asuvatele koolidele, mille hulgas üks harmoonium . . . algkoolile.“

„Juhataja, vallavalitsuse seisukohalt, kandis volikogule ette . . . endise koolikoha müümise küsimuse.“

„ . . . endise koolimaja juures vana aida müümise otsustamine.“

„kohustada vallavalitsust arvestada kuldude tegemist ametsõitude puhul tõestava dokumentidega tehtud sõidu kulu üle.“

„Koosolekutel, kus vallasekretär protokollija, peab alati silmaspidama, et ei tehtaks seadusega vastuolus otsusi ning iga selise otsuse tegemisel peab enne juhtima volinikkude tähelepanu sellele.“

„Raske on üldse ettekujutada ala, millistega vallaelanikud tegelema peavad, et siin vallasekretär erapooletu kõrvalvaataja osa võiks mängida. Olgu see siis isamaalise ilmavaate kujundamine, nimede eestistamine . . .“

Lõppeks kaks näidet pikkadest lauseperioodidest ning protokollimisviisist (räakimata muidugi muudest vigadest).

„Vallamaja ehituseks toetuse saamise küsimust arutanud, vallavolikogu leiab, et valla majanduslik seisukord ei võimalda ehitada vallamaja lähemal ajal, vaid on sunnitud kasutama üüri korterit, milline aga ei vasta sugugi ülesseatud nõuetele, sest puuduvad aresti kamber, arhiivi ruum ja perekonnaseisuameti ruum, milliseid puudusid on korduvalt märgitud vallavolikogu kui ka järelvalve asutise poolt, samuti puuduvad vallamaja juures vallasekretäri elukorter ja sekretär on sunnitud elama eraldi korteris, mille tõttu puudub vallamaja usaldusväärne valve häire ehk tuleõnnetuse puhul, seepärast kõigile ette toodud asjaoludele vallavolikogu lahtisel hääletamisel ühel häälel 18 häälega otsustas: . . .“

„Vallavolikogu, läbivaadates kandidaadi E. P. kirjalikku avaldist 17 VIII 34 ja senna juurde lisatud dokumente, ning ära-

kuulates . . . algkooli juhataja — vallavolikogu A. K. sõnalist seletust, kes E. P. võimeid tõendab, — jõudis selgusele, et nimetatud kandidaat on koha pääl tuntud õppejõud ja kõlblik ametisse valimiseks.

Teisa kandidaate valimiseks esinenud ei ole. Vallavolikogu liikmete poolt muid sõnavõtmiisi asja kohta ei esitatud ja kinnist hääletamist ei nõutud.

Koosoleku juhataja kuulutas asjaarutamise lõpetanuks ja tegi ettepaneku E. P. . . . 6 kl. algkooli naisõppejõuks määramata aja pääle valida.

Lahtisel hääletamisel, poolt kõik 10 koosolijat volikogu liiget, (vastas ega erapooletuid ei olnud), — vallavolikogu otsustas: . . .“

Eespool-esitatud näited annavad üldpildi vallasekretäride ning nende abide või-meist emakeele-õskuse alal. Allpool vaadelgem vigu mõningate üksikküsimuste kauparühmitatuna, keskendades tähelepanu puudulikele lauseile, ühildamisele, objektivigadele, sõnade järjekorrale lauses, kirjavahe-märkide tarvitamisele jm.

Lause põhilised liikmed on alus ja öeldis — see on lauseõpetuse algtoodesid. Seda tõde aga käesoleva kirjutise alusmaterjalis vajaliselt ei hinnata. Nagu üldse, nii siingi lokkab haiglane sõnade „on“ ja „oli“ vältimine (mida J. Aavik seletab saksa ja vene keele mõjuga). Näiteid: „Et küsimus rutuline“; „kinnitatakse aruane, mis järgmine üldkokkuvõttes“; „volinikud, kes hoolekogu liikmed“; „asutised on abitarvitajaile kohuseks teinud arsti juurde ilmuda, kuid arvestamata jäetud, et abitarvitaja puudustkanatavas seisukorras ja temal võimalik pole arstile honoraari tasuda“. Esitatud näiteis pole sõnade „on“ või „oli“ ärapoetamine millegagi õigustatud. Need sõnad on siin vajalised.

Öeldise või öeldise pöördelise muute (näit. eespool „on jäetud“ asemel ainult „jäetud“) väljajätmisest palju ohtlikum lause selguse seisukohalt on aluse väljajätmine. Ei ole lubatavad näiteks järgmised laused: „Temal tuleb kõigi vallakohtu toimetustega tegemist teha, millepärast peab (õige: ta peab) tundma vastavaid seadusi ja määrusi“; „Temale alluvad vahetult kantseleitööjõud, kellele määrab (õige: ta määrab) tööalad ja -viisid“. Kuivõrd saatuslikuks võib saada lause õigele mõttele aluse väljajätmine, tõendab kujukalt järgmine lause: „Koosolekutel, kus vallasekretär protokollija, peab alati silmaspidama, et ei tehtaks seadusega vastuolus otsusi.“ Öelda on ta-

hetud, et vallasekretär protokollijana peab takistama seadusvastaste otsuste tegemist. Kuid öeldud on just vastupidist: et koosolekul, kus vallasekretär on protokollija, peab eriti valvel oldama seadusvastaste otsuste vältimiseks. Vastavalt eelmisele (s. t. öelda kavatsetud) mõttele kõlab see lause järgmiselt: „Koosolekutel, kus vallasekretär on protokollija, peab ta alati silmas pidama, et ei tehtaks seadusega vastuolus olevaid otsuseid.“ Nii võib üksainus sõna pöörata pea peale kogu lause mõtte. Egas me esivanemad asjata lausunud elutargalt: sõna pistab, sõna päästab.

Modernitsemine (seda see vist tahab olla) on väljapaistvalt omane vallasekretäride nooremale generatsioonile. Seevastu vead ühildumise ehk kongruerumise alal on tunnuslikud nii nooremale kui ka vanemale generatsioonile, kuigi ootaks, et noorem põlvkond neid ei tee.

Ühildumiseks ehk kongruerumiseks nimetatakse sõnade esinemist kooskäivalt samas käändes, isikus ja arvus. Nii ei saa näiteks olla alus ainsuses ja öeldis mitmuses (mitte: vallasekretär kirjutavad), vaid alus ja öeldis peavad olema samas arvus. Samuti ei või põhisõna olla mitmuses, täiend aga ainsuses (näit. mitte: kõiges asutistes) või vastupidi, ka mitte erinevais käändeis (mitte: ametliku asutisele).

Võib-olla tundub esimesel pilgul, et sääraseid vigu on raske teha. Näib küll nii, kuid tegelikkus kõneleb ometi teist keelt. Protokolles ja kirjandeis esineb nimelt kõige jämedamaid ühildumisvigu. Järgnevais näiteis esitatakse vigased laused või võimaluse korral vigased vormid sulgudes õigel kujul.

„Need on üldjoontes kõik, mis puutub vallasekretäri kohustuste hulka vallavolikogu alal“ („See on üldjoontes kõik, mis puutub vallasekretäri kohustesse vallavolikogu alal“). „Maa elanikkond pöörduvad (p. o. Maa-elanikkond pöördub) peaaegu vahenditult vallasekretäri poole.“ „Samuti puuduvad (p. o. puudub) vallamaja juures vallasekretäri elukorter.“ „Oma ametiasjade ajamise juures“ (õige: „oma ametiasjade ajamisel“). „Tema ülesanded seltskondlikus töös, kuigi see ülesanne (p. o. need ülesanded) ei ole kutsealaga kohuseks tehtud, on vägagi suured.“ „Kõiges kohtu asutistes kõige T. K. S. § 250 loetletud protsessuaal õigustega“ (õige: „Kõigis kohtuasutistes kõigi TsKpS § 250 loetletud protsessuaalõigustega“). „millele loodab (p. o. loodavad) praegune Hra (p. o. hr.)“

Riigivanem ja Vabariigi Valitsus.“ „T ä h t s a m a i k s (p. o. tähtsamaks) võiks nimetada vallavalitsuse asjaajamise ja arvepidamise teostamist.“ „sealjuures aga ohverdada aega ka oma perekonnale, sest need nõuavad (p. o. see nõuab) ikkagi oma osa, kuigi peavad (p. o. ta peab) tihti jääma tagaplaanile.“ „Kõiki käesolevas nimetatud arvesse võttes“ (õige: „Kõike käesolevas nimetatud arvesse võttes“). „§ 83 põhjal kirjutab (p. o. kirjutavad) kirjavahetusele ja dokumentidele alla vallavanem ja vallasekretär.“ „teisele (p. o.

teistele) vallas asuvatele koolidele.“ „arvestada töestava dokumentidega“ (õige: „arvestada tõendavaid dokumente“).

Kui lause aluseks on arvsõna, siis on öeldis harilikult ainsuses. Õige on seega öelda: kantseleis töötas kolm inimest (mitte: töötasid). Järelikult on vääär järgmine protokollilause: „koosolekule olid (p. o. oli) ilmunud 16 volikogu liiget“. Kui aga aluseks on arvsõna, mille juurde kuulub omadussõnaline täiend, siis on öeldis mitmuses, näit.: koosolekule olid ilmunud eespool mainitud 16 volikoguliiget. (Järgneb.)

Vallaarhiivide korraldamisest.

A. Loorits.

(Järg.)

5. Vallaarhiivi nimistu.

Arhivaalide fondidesse ja seeriatesse jaotamise ning seeriates kronoloogiliselt järjestamise järele asutagu arhiivi nimistu koostamisele.

Kuna arhiivi nimistu peab andma ülevaate arhiivi koosseisust ja jääma võimalikult kauaks ajaks juhiks arhiivi kasutamisel, siis valmistatagu see heal, aja mõjudele vastupidaval paberil, kindla kestva tindiga, mis ei kustu ega tuhmu, ja selge käekirjaga. Samasugusel vastupidaval paberil ja kestva kirjaga tuleks edaspidi valmistada ka kõik need asjaajamise ja arvepidamise raamatud, juhatauseks ja käsitamiseks antavad ringkirjad ning muu kirjavahetus, mis Arhiivseaduse (RT 53 — 1935) § 32 nõudel on määratud I liiki — jäädavalt alalhoiuks.

Valdade ühendamisega tegevuse lõpetanud vallavalitsuste ja vallakohtute arhiivfondidele ning tegevust jätkavate vallavalitsuste ja vallakohtute endisaegsetele arhiivfondidele arhiivaale juurde enam ei tule, need fondid on lõpnud ja suletud. Neid lõpnuid ja suletud vanemaid arhiivfonde tarvitatakse asjaajamisel harva ja vähe, ainult erandjuhtudel. Tulevikus võidakse neid fonde vallaarhiivist sootuks eraldada ja koondada Arhiivseaduse § 25 ettenähtud omavalitsuste ühisarhiivi või provintsiarhiivi, millisel juhul need fondid vajaksid eraldi nimistut. Tegevust jätkavate vallavalitsuste ja vallakohtute eestiaegsed arhiivfondid aga kasvavad ja jätkuvad edasi, neile tuleb arhiivaale igal aastal juurde ja need fondid on asjaajamisel pidevalt tarviliikud, neid kasutatakse sagedasti ja rohkesti, mida hõlbus-

taks nende iseomaette eraldi nimistu. Seepärast, neil kaalutlustel, osutub otstarbekohaseks koostada vallaarhiivi nimistu kahes osas — kahes raamatus: kanda lõpnud arhiivfondid nimistusse I, jätkuvad arhiivfondid nimistusse II.

Arhiivi nimistu nii I kui II etteotsa, tiitel-lehe (pealkirjalehe) järele esimesele lehele, kantagu nimistu sisujuhataja, järgmistele lehtedele — eessõna, selle järele — arhiivfondid.

Arhiivi nimistu sisujuhatajas loendatagu ja näidatagu milline ainestik millistel lehekülgedel nimistus esineb: eessõna millistel lehekülgedel, millised arhiivfondid millistel lehekülgedel.

Arhiivi nimistu eessõnas kirjeldatagu valla moodustamist ja kujunemist, arhivaalide säilumist ja arhiivfondidesse korraldamist. Kirjeldatagu: kunas — millistel aastatel — ja millistest endistest mõisadest ning nende järele kuulunud kogukondadest vald on moodustatud; kunas valla piire muudetud, milliste valdade küljest ja endiste mõisade järele osasid juurde liidetud ning milliste endiste mõisade järele ja milliste valdade külge osasid eraldatud; milliste asutiste korraldusel endiste kogukondade ja valdade liitmised ning piirimuutmised toimusid, kust neid korraldusi leida võib, kus nad on avaldatud; mis aastast alates ja mis-suguses seisukorras praeguse valla ja temaga liidetud endiste kogukondade ja valdade arhiivaale on säilunud, või kunas ja millistel põhjustel kaotsi läinud või hävinenud; millistesse arhiivfondidesse endiste liidetud kogukondade ja valdade arhiivaalid on koon-

datud ja korraldatud ning milliste signatuurmärkidega (tähistusmärkidega) iga fond on tähistatud. Endiste mõisade nimetused tähendatagu ka saksa keele kirjaviisis klambrisse võetult. Signatuurmärkidena arhiivfondide tähistamiseks tarvitatagu antiikva (ladina) kirjast tähestiku järjekorras suuri algustähti A, B, C, D jne.

Arhiivfondidesse ja seeriatesse jaotatud arhivaalide arhiivi nimistusse kandmiseks Vallaarhiivi korraldamise normaal-kodukorra (RT 102 — 1937) § 13 määrab järgmised andmed ja lahtrid: 1) järjenumbr, 2) arhivaali nimetus, 3) arhivaali daatum, 4) märkused. Lahtrid 1—3 asetatagu nimistu pahempoolsele leheküljele, lahter 4 — parempoolsele leheküljele märkuste jaoks, milliseid võib osutada vajalikuks mitmeid ja mitmesuguseid ja mis võivad tarvitada rohkem ruumi.

Arhiivfondid kantagu arhiivi nimistusse ükskeelse järele: esmalt vallavalitsuse ja vallakohtu arhiivfondid, nende järele valla perekonnaseisusameti arhiivfond, siis valla koolide ja valla teiste asutiste arhiivfondid, selles järjekorras, nagu nad tekkinud ja kujunenud või vallavalitsuse korraldusse antud. Iga arhiivfondi ette, alguse eelmisele leheküljele, tähendatagu selle signatuurmärk ja nimetus.

Arhivaalide arhiivi nimistusse kandmisele toimitagu järgmiselt.

1. Arhiivi nimistu järjenumbr'i lahtris (1) tähendatagu arhivaalide järjenumbr'id araabia numbritega. Iga arhivaal kantagu arhiivi nimistusse temale üldisest järjekorrast omaks sattuva järjenumbr'iga. Kui üks arhivaal koosneb mitmesse seeriasse kuuluvatest osadest, siis seesugune arhivaal kantakse igasse seeriasse, kuhu osad kuuluvad, kuid järjenumbr antakse talle ainult selles seerias, millesse ta arhiivis asetatakse. Näiteks, vallavolikogu protokolliraamat, mis alatud 1916. a. ja lõpetatud 1920. a. tuleb kanda: 1) arhiivi nimistusse I, vallavalitsuse endisaegse arhiivfondi vallakogude protokolliraamatute seeriasse, ilma järjenumbr'iga, 2) arhiivi nimistusse II, vallavalitsuse eest-aegse arhiivfondi vallavolikogu protokolliraamatute seeriasse, järjenumbr'iga, kuna raamat tuleb asetada sellesse seeriasse, kus ta viimati tarvitusel oli. Lõpnud arhiivfondides, kuhu arhivaale enam juurde ei tule, järjenumbr algab arhiivi nimistusse kantud iga erifondi esimese seeria esimesest arhivaalist ja läheb edasi, järjekorras 1, 2, 3 jne., läbi kogu fondi kõigist seeriatest kuni viimase seeria viimase arhivaalini. Jatkuvates

arhiivfondides, kuhu arhivaale juurde kogub, mõnes seerias igal aastal, teistes mõne aja järele, ei ole võimalik arhivaalide järjekorra tähistamiseks tarvitada ühte — kogu fondist läbijooksvat — numeratsiooni. Seepärast tuleb jatkuvates arhiivfondides anda igale seeriale eraldi numeratsioon ja igas seerias arhivaalide nummerdamist alata number ühest järjekorras 1, 2, 3 jne.

Kuna tulevikku ei osata ennustada, siis ei ole ka praegu ette teada, kunas praegused jatkuvad arhiivfondid suletakse, kunas praeguste jatkuvate arhiivfondide praegustes seeriates arhivaalide juurdetulek lõpeb ja millised uued arhivaalid ning nende uued seeriad võivad tekkida tulevikus. Seepärast jäetagu jatkuvate arhiivfondide nimistus II iga fondi iga seeria seniste arhivaalide sissekannete järele, tulevikus juurdetulevate arhivaalide juurdekirjutamiseks ja seniste seeriade lõppu uute tekkida võivate seeriade sissekandmiseks, rohkesti vaba ruumi, võimalikult mitmeteks aastakümneteks, arvestades senise ruumitarvitusega.

2. Arhiivi nimistu arhivaali nimetuse lahtrisse (2) kirjutatagu iga arhiivfondi iga seeria arhivaalide sissekande ette — selle pealkirjana — seeria järjenumbr ja nimetus. Seeriade järjenumbr'id märgitagu rooma numbritega, igas arhiivfondis alates ühest, järjekorras I, II, III jne. Iga arhiivfondi seeriad kantagu arhiivi nimistusse nende koosseisu kuuluvate arhivaalide sisu tähtsuse ja läheduse järele, alates tähtsama seeriaga, võimalikult selles järjekorras ja nende nimetustega, mis eespool soovitatud (vt. „Maaomavalitsus“ 4 — 1937). Kui ühte arhiivfondi on koondatud mitmete endiste liidetud kogukondade arhivaalid, siis kantagu need arhiivi nimistusse iga kogukonna omanimeliste eriseeriatena, näiteks: Seeria I — Vaimla vallakogude protokolliraamatud; Seeria II — Vaida kogukonna protokolliraamatud; Seeria III — Vaimla vallavalitsuse ja vallavanema protokolliraamatud; Seeria IV — Vaimla vallavalitsuse revideerimisraamatud; Seeria V — Vaimla vallakogukonnaliikmete revisjoni ja ümberkirjutuse kirjad; Seeria VI — Tagala kogukonnaliikmete revisjoni kirjad; Seeria VII — Vaida kogukonnaliikmete revisjoni ja ümberkirjutuse kirjad, jne.

Iga arhiivfondi igasse seeriasse koondatagu ja kantagu kõik need arhivaalid, mis kannavad seeriale vastavat nimetust, või mis vastavad seeria nimetusele oma ühelaadilise, ühtliiki sisu või ühetaolise ülesande või otstarbe poolest, kui nimetus arhi-

vaalil puudub või erineb seeria üldnimetusest. Näiteks, vallavalitsuste endisaegsetes arhiivfondides esineb: „Kogukonna Protokoli Ramat“, „Valla koggo protokolliraamat“, „Nõuleidmise ja valitsemise protokolliraamat“, „Kogukonna täiskogu, volimeeste kogu ja liikmete jäude protokolliraamat“, „Valla täiskogu ja volimeeste kogu mõistmise protokolliraamat“, „Valla täiskogu ja peremeestekogu protokolliraamat“, „Vallavolikogu ja vallavanema protokolliraamat“, „Vallavolikogu ja vallavalitsuse protokolliraamat“, „Valla üldkogu, peremeestekogu ja vallakogukonnaliikmete eriliikidekogude protokolliraamat“. Loendatud protokolliraamatute nimetused ei ühtu, erinevad üksteisest. Samu organe on nimetatud mitmet viisi ja nende protokolle kantud ühistesse raamatutesse koos kord ühtedega, kord teistega. Kuidas neid raamatuid nüüd liigitada ja seeriatesse paigutada?

Baltimaa kubermangude 1866. a. Vallakogukonna valitsemise seaduse järgi, mis osalt juba varemalt muudetud ning nüüd Vallaseaduse kehtimahakkamisega s. a. 1. mail lõplikult kaotas kehtivuse, vallakogukonna liikmeskond jagunes viide liiki: 1) maaomanikud, 2) maarentnikud, 3) mõisasulased, 4) talusulased ja 5) sõltumatud mittepaiksad kogukonnaliikmed. Iga liigi täisealised, õiguse- ja teovõimelised meesikud moodustasid oma liigi kogu, kes vallavanema loal võis koos käia oma liigi hädasid ja vajadusi arutamaks, ning kolme viimase liigi kogud ka esindajaid valimas valla üldkogusse. Esimese kahe liigi kogust osavõtuõiguslased — maaomanikud ja rentnikud koos — moodustasid valla peremeestekogu, kes arutas ja otsustas talundite koormatiste täitmisi. Õiguslikud peremehed, nii omanikudest kui rentnikkudest, ühes mõisasulastekogu, talusulastekogu ja sõltumatute mittepaiksate kogukonnaliikmetekogu esindajatega moodustasid valla üldkogu, kes valis vallaametnikke ja otsustas kurikalduvustega vallaliikmete vallast eemaldamist. Sama Vallakogukonna valitsemise seadusega nõuti valla üldkogu ja volikogu protokollide kirjutamist „erilisse protokollide nõõriraamatuse“. Seega seaduse otsesel nõudel pidi kahe erineva kogu — üldkogu ja volikogu — protokollid kirjutatama ühisesse raamatuse. Teiste loendatud kogude ja vallavanema ja vallavalitsuse protokollide kohta nimetatud seadus mingit nõuet ega normi ei seadnud. Esiotja kirjutati kõigi kogude kui ka vallavanema ja vallavalitsuse protokollid kõik ühisesse raamatuse. Pärastpoole ha-

kati erikogude ja vallavanema ja vallavalitsuse protokolle üksteisest eraldama ning eriraamatuse kandma, kuid mitte iga eri organi protokolle eraldi, vaid, nagu eespool loendatud, mitmesuguste gruppide ja nimetustega, nii kuidas keegi tollaegne vallakirjutaja paremaks pidas valla organe nimetada ja nende protokolle grupeerida. Seetõttu valdada endisaegsete erikogude, kui valla valitsemist korraldavate organite, ja vallavalitsuse ja vallavanema, kui valla valitsemist teostavate organite, nimetustes puudub ühtlus; need nimetused erinevad ja nende organite protokollid on enamasti nii segamini koos, et neid ei ole võimalik üksteisest eraldada ega iga organi omanimelisesse eriseeriasse paigutada. Neil asjaoludel tähendatud protokollide arhiivfondi seeriatesse korraldamiseks ei jää muud võimalust, kui koondada nad kõik ühte ühisesse seeriasse kõiki haarava üldnimetusega: vallakogude, vallavalitsuse ja vallavanema protokolliraamatud. Seal, kus vallavalitsuse ja vallavanema protokollid on eraldatavad, vähemalt hilisemal ajalgi järjekindlalt kantud eriraamatutesse, tuleks nad siis koondada ka eriseeriasse, nimetusega: vallavalitsuse ja vallavanema protokolliraamatud.

Samuti mitmet viisi on nimetatud ja grupeeritud valla organite muud ühelaadilist, ühtliiki tegevust või olukorda kirjeldavaid raamatuid: varaderaamatuid, kassaraamatuid, maksuderaamatuid, kirjavahetuse registreerimise raamatuid jm. Need raamatud koondatagu samuti — sisu ühetaolisuse, ühte liiki kuuluvuse järgi — iga liik oma ühisesse seeriasse kõiki haarava üldnimetuse alla. Üldse, arhivaalide seeriatesse jaotamisel võetagu põhimõtteks, et ühelaadilist ühtliiki tegevust või olukorda kirjeldavad arhivaalid, kuigi nad kannavad erinevaid nimetusi, tulevad koondada ühisesse seeriasse nende sisu haarava nimetuse alla. Mõned näited ühelaadiliste, ühtliiki raamatute mitmetviisi nimetustest:

1. „Cassa-Schnurbuch über die der Landgemeinde gehörigen Capitalien“, „Üldine kassaraamat kogukonna kapitali rahade üle“, „Kopf Steuer-Buch“, „Armen Cassa-Buch“, „Magazin-Capitalienbuch“, „Kassaraamat magasin laeka üle“, „Книга магазиннаго капитала“, „Книга продовольственного капитала“ — kirjeldavad kõik erikapitalide läbikäike ja seisukorda ning moodustavad ühise erikapitalide raamatute seeria.

2. „Cassa - Conto“, „Cassa - Buch“, „Conto-Buch“, „Gebiets Laden Buch“.

„Igapäevane Conto“, „Kogukonna raharaamat“, „Valla kontoraamat“, „Kassaraamat“, „Kassa-pearaamat“, „Главная кассовая книга“, kui nad sisaldavad valla kassa üldisi läbikäike, kuuluvad üldiste kassaraamatute seeriasse.

3. „Armenlade und Gemeindelade-Conto“, „Schul-Cassen Buch“, „Nekrudda rahha ramat“, „Pääraha-Conto“, „Pearaha kassaraamat“, „Kassaraamat passilaeka üle“, „Passirahade deposiitide raamat“, „Trahvikassa raamat“, „Специальная кассовая книга“ — moodustavad erikassade ja eriarvete raamatute seeria.

Kui aga mõne erikapitali, nagu magasi- ehk toitluskapitali, või erikassa või eriarve, nagu vaestekassa, koolikassa, pearahakassa või muude erakassade või eriarvete läbikäigud või muud ühtliiki toimingud on järjekindlalt kirjeldatud eraldi, mitmetes üksteisele järgnenud raamatutes, siis seesugused ühelaadilised, ühtliiki raamatud tuleks koondata eraldi iga liik omanimelisesse eriseeriasse. Kuid üldseeriat ainult pisut erinevaid kahte-kolme raamatut või muud arhivaali ei tarvitseks siiski eraldada ega kõrvalseeriaks moodustada. Selliste eraldamistega, kahest-kolmest arhivaalist koosnevate seeriade mo-

dustamisega, arhiiv ja selle nimistu jaguneksid liig paljudeks pisikesteks allosadeks, mis asjatult raskendaks arhiivi korraldamist ja kasutamist.

Iga arhiivfondi igas seerias iga arhivaal, asjaajamise ja arvepidamise iga raamat, toimikuteks ja üldtoimikuteks korraldatud kirjavahetuse iga kimp või muu ühik, iga kaart või plaan, iga ametimärk, ametipitser, kirjatempel, iga seaduse- ja käsiraamat ning iga muu arhiivese — kantagu arhiivi nimistusse üksikult kindlas kronoloogilises järjekorras, alates seeria kõige vanema arhivaaliga aast-aastalt edasi kõige nooremani. Arhivaalide kronoloogilisel järjestamisel tulevad nad järjestada kõige pealt tekitamise või soetamise aastate järgi, aasta ulatuses kuude ja iga kuu ulatuses päevade järgi. Kui mõne arhivaali tekitamise või soetamise aastat ei ole täpselt teada, siis arvatagu see umbkaudselt ja säärased arhivaalid kantagu arhiivi nimistusse pärast neid, mille aasta on täpselt teada.

Iga aasta jooksul toimunud kirjavahe- tuse üldtoimikud, ühikuks korraldatult ja kimpu seotult, kantagu arhiivi nimistusse üheainsa ühise üldise järjenumbri alla, kuid iga üksik üldtoimik oma nimetusega ja alljärjenumbri arhivaali nimetuse lahtris(2), näiteks:

Seeria XLII. Vallavalitsuse kirjavahetuse üldtoimikud.

20. Kirjavahetuse üldtoimikud:

1937/38

1. „Üldistest juhatuskirjadest“	57 lt.
2. „Rahvahääletamisest ja valimistest riigi- ning kutseesindustesse“	38 „
3. „Vallaomavalitsuse järelvalvest“	69 „

jne.

Vallakohtus iga aasta jooksul tekitatud protsessitoimikud, mis kohtu lauajuhendis üksikult registreeritud, ühikuks korraldatud ja kimpu seotud, kantagu arhiivi nimistusse samuti üheainsa ühise üldise järjenumbri alla, kuid kasutamise hõlbustamiseks iga eriliik toimikuid (allühikuks korraldatult) samuti ka oma nimetusega ja alljärjenumbri arhivaali nimetuse lahtris(2), näiteks:

Seeria XVI. Vallakohtu protsessitoimikud:

1. Protsessi toimikud:

1900

1. „Дѣла гражданскія тяжбныя“	150 toim.
2. „Дѣла уголовныя“	28 „
3. „Дѣла исполнительныя“	17 „
4. „Дѣла охранительныя“	15 „
5. „Дѣла опекунскія“	10 „

Toimikud ja üldtoimikud kantagu arhiivi nimistusse samas järjekorras, mis neile omal-

ajal on määratud või milles nad on korraldatud.

Periodilised trükiteosed, nagu „Tallo- rahva Kulutaja“, „Maa-Valla Kuulutaja“, „Лифляндскія Губернскія Вѣдомости“, „Эстляндскія Губернскія Вѣдомости“, „Циркуляры Уѣзднаго Полицейскаго Управленія“, „Riigi Teataja“, „Maaomavalit- sus“, „Viljandi Maavalitsuse Teataja“ jms. kantagu arhiivi nimistusse aastakäikudena.

Iga arhivaal kantagu arhiivi nimistusse selle nimetusega — tiitliga ehk pealkirjaga, mida ta enesel kannab. Arhivaali nimetus — tiitel ehk pealkiri — kirjutatagu arhiivi nimistusse arhivaalilt eneselt: iga raamatu, toimiku ja üldtoimiku kaanelt või tiitel- ehk esilehelt, seejärgi kumbal nimetus osu- tub vanemaks ja originaalsemaks, kas kaanel või esilehel, samuti igalt kaardilt, plaanilt, ametimärgilt, kirjatemplilt, seaduse- ja käsiraamatu ning iga muu trükiteose esile- helt — täpselt, täht-tähelt nii, nagu nimetus

igal arhivaalil esineb, samas keeles ja kirjaviihis, ainult selle erandiga, et arhivaalide saksakeelsetes tiitlites esineva gooti kirja asemel võib tarvitada antiikva (ladina ehk rooma) kirja. Hilisemal veneajal, venestamise survel, paljude raamatute endised eesti ja saksakeelsed kaanesildid on asendatud venekeelsetega, milletohtu raamatute nimetused tiitellehtedel on enamasti originaalsamad, vanemad ja õigemad kui kaanesildidel. Kui arhivaali nimetus kaanesildil erineb nimetusest tiitelhel ega pole võimalik kindlaks määrata, kumb neist on originaalsem, vanem ja õigem, siis kantagu mõlemad nimetused arhiivi nimistusse.

Arhivaalid, mille del pealemärgitud ni-

Seeria I. Vallakogude protokolliraamatud.

1. „Valla Nõuheitmise Protokoli Raamat“,	92 lt.,	1866—1888
2. „ „ „ „ „ „ „ „	200 „	1889—1891
3. „Книга протоколовъ общаго волостного схода и схода выборныхъ“,	197 „	1892—1895
4. — „ —	144 „	1896—1898
5. — „ —	292 „	1899—1901
6. — „ —	387 „	1902—1905

jne.

Valla nimetus on arhiivifondi või seeria pealkirjas tähendatud, seda ei tarvitse korrata iga üksiku arhivaali arhiivi nimistusse kandmisel, kuigi see arhivaali tiitlis ehk pealkirjas esineb.

Arhiivi nimistusse kantud iga arhivaali nimetuse juurde, samas arhivaali nimetuse lahtris (2), tähendatagu mitmest osast arhivaal koosneb: mitmest lehest, toimikust, üldtoimikust, kimbust, pakist või muudest üksustest. Raamatutes, kirjavahetuse toimikutes ja üldtoimikutes ning muudes dokumentide kimpudes või pakkides lehed peavad olema nummerdatud. See on vajalik arhiivi alalhoiuks, et igal ajal oleks võimalik kindlaks teha, kas arhivaalide kõik osad, mis antud numbrite all arhiivi nimistusse kantud, ka tõelikult on alal hoidunud ja arhiivis olemas.

3. Arhiivi nimistu arhivaali daatumil lahtrisse (3) tähendatagu iga arhivaali daatum, s. o. see aasta, millal arhivaal on tekitatud, valmistatud või soetatud. Kui arhivaali tekitamine, valmistamine või soetamine on kestnud mitu aastat, siis tähendatakse selle kestvuse alg- ja lõppaasta. Kui arhivaalil daatumit ei leidu, tuleb daatum määrata umbkaudselt, võttes arvesse ta ühendust või sisu suhet naaberarhivaalidega, paberit, millele ta kirjutatud ja kirjaviihi. Kui daatumit ei lähe korda määrata, jääb arhivaal dateerimata.

metus puudub, kantagu arhiivi nimistusse nende sisu, ülesannet või otstarvet võimalikult lühidalt kokkuvõtliku ja tabava nimetusega. Arhiivi nimistusse arhivaalidelt mahakirjutatud nimetused asetatagu jutumärgidesse, nimistu koostamisel arhivaalidele antud nimetused jäetagu jutumärgidesse asetamata vahetegemiseks vanade originaalsete — algupäraste — nimetuste ja uute, nimistu koostamisel antud nimetuste vahel.

Kui üksteisele järgnevatel arhivaalidel on täpselt samane nimetus, siis ei ole vaja pärast esimese seesuguse arhivaali arhiivi nimistusse kandmist järgmiste arhivaalide nimetusi samuti korrata, vaid need võib tähendada samastamise märgiga, näiteks:

Kui arhivaalil daatum puudus ja see uuriti välja ning tehti kindlaks arhiivi nimistu koostaja poolt, siis säärane daatum kantakse nimistusse nurgelistes klambrite vahele, näiteks: „Missiv (Väljaläinud kirjade raamat) [1862—1866]“. Kui arhiivi nimistu koostajal ei lähe korda daatumit täpselt kindlaks määrata ja ta on suutnud seda teha ainult umbkaudselt, tuleb umbkaudse aastaarvu ette lisa ca (= circa: umbes) ja aastaarv ise paigutada nurgelistesse klambritesse, näiteks: „Kogokona Vaeste Vilja ning Rahha sissekogomise ning väljaandmisse Ramat [ca 1818]“.

4. Arhivaali nimistu märkuste lahtris (4) tähendatakse muud teated arhivaali kohta, mis eelmiste lahtritega ei ole nõutud, kuid võivad osutada tarvilikuks. Näiteks: Kui arhivaal, koosnedes mitme seeria osadest, on arhiivi nimistus kantud mitmesse seeriasse, siis tähendatakse iga seeria vastavas sissekandes, märkuste lahtris, kus nimelt, millise fondi millises seerias ja järjenumbri all see arhivaal arhiivis asetseb. Samuti tähendatakse märkuste lahtris arhivaali rikked, lehtede või muude osade puudumised ja muud andmed arhivaalide seisukorrast, arhivaalide kaotsiminekute juhused, hävitamised jne. Ei ole võimalik kõike ette näha ega üksikasjalikumalt loendada, mis võib osutada vajalikuks märkida arhiivi nimistu märkuste lahtris, seda peab arhiivi nimistu

koostaja igal üksikul juhul asjaolude järgi ise otsustama.

Igale arhivaalile, pärast sissekandmist arhiivi nimistusse, tähendatagu või kinnitatagu signatuurmärk tähistamiseks, millise arhiivfondi millisesse seeriasse millise järjenumbriga alla see on kantud. Arhivaali signatuurmärgi modustavad arhiivfondi signatuurmärk, seeria järjenumbr ja arhivaali enese järjenumbr, mille all ta arhiivi nimistusse kantud, näiteks:

Arhiivi nimistusse I, vallavalitsuse endisaegse arhiivfondi, mille signatuurmärk A, seeriasse I, järjenumbr 2 alla kantud „Valla Nõuheitmise Protokoli Ramatu“ signatuurmärgiks on A I 2.

Arhiivi nimistusse II, vallavalitsuse eesti-aegse arhiivfondi, mille signatuurmärk G, seeriasse XLII, järjenumbr 20 alla kantud vallavalitsuse üldtoimiku 3 — „Vallaomavalitsuse järelvalvest“ — signatuurmärgiks on G XLII 20,3 jne.

Kuna signatuurmärgi vahetult arhivaalidele pealekirjutamine on mõnedel juhtudel raskendatud, mõnede arhivaalide selleks ebasoodsa välimuse tõttu, nagu tumeda kaantega raamatutele, ametimärkidele, ametipitseritele, kirjatemplitele jms., siis on otsustarbekohasem teha signatuurmärgid selleks eriti valmistatud sedelitele ja need kleepida arhivaalidele. Sedelitele võiks märkida ka vallaarhiivi nimetuse ja nende kuju võiks olla järgmine:

Vaimla	
vallaarhiiv	
Fond	
Seeria	
Nr.	

Signatuurmärk asetatagu arhivaali paremasse ülemisse nurka võimalikult nii, et ta teksti ei kata.

Signatuurmärkidega tuleks tähendada ka endises arhiivi nimistikus iga arhivaali asetus uues arhiivi nimistus.

Arhivaalid, pärast arhiivi nimistusse kandmist ja signatuurmärkidega varustamist, tulevad asetada arhiivi ruumi riulitele samas järjekorras, nagu nad on kantud nimistusse. Eraldi võiks paigutada seesugused arhivaalid, milliste asetamine üldisesse järjekorda ei ole võimalik nende erineva kuju

tõttu, nagu suurema kujulised raamatud, mis vajavad suurema mõõdulisi riuleid.

Arhiivi ruumis riulid ja laudid võiks nummerdada — riulid rooma ja laudid araabia numbriga — ning arhiivi nimistus iga seeria nimetuse järel märkuste lahtris märkida, millisel riulil ja laudil arhivaalid asetsevad, näiteks: „Seeria I. Vallakogude protokolliraamatud. Asetatud I 1—3“. Need märkused tuleks teha pliiatsiga, et oleks kerge kustutada ja asendada uutega, kui arhivaalide asetust tuleb muuta mõne tarviduse tõttu, kas või näiteks arhivaalide järjekorral puhastamisel, mida peab tegema vähemalt kord kolme aasta kestel.

Arhivaale võib asetada riulitele kahel viisil: püstasendis ja lamavas asendis. Püstasend võimaldab otsitava arhivaali teiste vahelt kergesti leidmise ja väljavõtmise, on seetõttu eelistatavam. Püstasendis on soovitatav asetada riulitele kõva kaante vahele raamatuks köidetud arhivaalid. Pehme kaantega arhivaalide, nagu kirjavahetuse toimikute ja üldtoimikute, kohtu protsessitoimikute ja dokumentide muude ühikute püsti riulitele asetamisel murduvad ja rebenevad lehtede alumised ääred ning dokumendid võivad saada kergesti rikutud. Seepärast on soovitatav pehme kaantega arhivaalid asetada riulitele lamavas asendis. Arhivaalide kaitseks tuleksid kõik arhivaalid, eriti pehme kaantega, 10—20 sentimeetri paksuste pakikidena siduda pappkaante vahele üksteise alla kokkupandavate äärtega, nii et arhivaalid oleksid igast küljest kaitstud. Iga seesuguse paki külge kinnitatagu signatuurmärk tähistamisega, millise arhiivfondi millise seeria milliste järjenumbritega arhivaalid on pakki koondatud.

Arhiivseaduse (RT 53 — 1935) § 32 ja Vallaarhiivi korraldamise normaal-kodukorra (RT 102 — 1935) § 4 järgi kuuluvad jäädavalt alalhoidmisele I liigi arhivaalid, II liigi arhivaalid kuuluvad hävitamisele 15 a. ja III liigi 5 a. möödumisel. Siseministeeriumi ringkirjades s. a. 25. märtsist ja 8. aprillist nr. 1767 on arhivaalid loendatud ja määratud liikidesse käesoleva aja nimetustega. Kuna endisel ajal täiesti ühtliiki, samalaadilisi raamatuid ja muid arhivaale on üldiste ühtlustavate juhiste ja ühtlase terminoloogia puudusel nimetatud väga erinevalt, siis seetõttu ei saa neid liigitada nimetuste järgi, vaid nende kuuluvus alalhoiu liiki tuleb määrata igäihe sisu järgi. Seepärast, samasse alalhoiu liiki, kuhu on määratud käesoleva aja nimetusega arhivaalid, kuuluvad ja tulevad asetada ka vastava sisuga va-

nemad eesti- ja endisaegsed arhivaalid, kui- gi nad kannavad erinevaid nimetusi.

Soovitav oleks enne arhiivi nimistu koostamisele asumist nõutada Arhiivnõukogult luba ja hävitada need arhivaalid, millede alalhoiu tähtaeg on möödunud, ilma neid

arhiivi nimistusse kandmata. Arhivaalide hävitamise loa nõutamiseks koostatagu hävitamisele kuuluvate arhivaalide nimistu, sama vormi ja samade nõuete järgi kui arhiivi nimistu, ning esitatagu see kaheks eksemplaris Arhiivnõukogule.

Ametnikkude kõlblisest kohuse- ja vastutusetundest.

A. Kurvits.

Suhtumine inimestesse elu ülesannete ja kohustuste täitmisel põhjeb eeskätt seaduse normidel ja nendel tegelikkudel asjaoludel, mis viivad ja kohustavad inimesi ühisele tegevusele, vastastikusele huvide rahuldamisele ja kokkupuudetele elus. Inimesed suhtuvad kaasinimestesse vastavalt sellele, millised need kaasinimesed on seaduse normide täitmise suhtes ning oma varalise olukorraga ja ühiskondliku seisundiga ning millised teated on neil olemas nende kaasinimeste senise elu ja tegevuse kohta. Teiselt poolt, see suhtumine kaasinimestesse oleneb ka sellest, kuidas ja kuivõrd inimesed objektiivselt kaasinimeste kohta olevate teadete põhjal hindavad neid kaasinimesi, nende tegevust ja teguviise ning millised on nende inimeste eneste arusaamine seaduse normidest ja nende varaline olukord, ühiskondlik seisund ning elukäik ja selle järel kujunenud seisukohad ühiskondlikust elust ja inimeste koostööst. Seega see suhtumine on suurel määral sõltuv teadmistest, teadetest ja teadvusest, kuna aga tahe määrab selle suhtumise suuna, ulatuse ja aktiivsuse.

Suhtumine inimestesse ei põhjene ega saagi põhjeneda ainult teadvusel, teadmistel ja teadetal, vaid see suhtumine põhjeb ka inimeste tundeilmal ja on sõltuv selle ilma avaldustest ja mõjutustest, inimeste tunnetest ja nende mõjust inimeste tegevusele ja teguviisile. Tunnetel on üldse suur tähendus inimeste elus, eriti suur on aga nende tähtsus suhete tekkimisel ja arenemisel kaasinimestega. Suhtumisel kaasinimestesse ei näe meie neis kaasinimestes ainult õiguse subjekte oma majanduslikkude huvide ja vajadustega, vaid meie näeme neis päämiselt looduse kõrgemaid vaimseid esindajaid, kelledest igaüks on omaette vaimne tervik oma- pärase hingeilmaga ja väärtustega ning oma- ette siht, aga mitte ainult vahend mingi sihi saavutamiseks. Iga kaasinimene on isik selle sõna kõrgemas mõttes. Isiksuse printsiip ei seisa aga ainult selles, et tunnustada inimese

õigust olemisele ja oma elu määramisele ühiskonnas ja riigis kooskõlas ühiskonna ja riigi huvide ja sihtidega, vaid ka selle õiguse kaitses ja austamises. Austamine aga on juba tundeilma kuuluv avaldus.

Tunded inimeste suhete arenemisel ei avaldu siiski ainult kaasinimeste õiguste austamises, vaid ka kaasinimeste eneste austamises ja neis jumaliku sädeme tunnustamises. Peale selle inimlik armastus, sümpaatia, kaastunne, ühistunne, õiguse- ja õigluse- tunne ning paljud teised tundeilma avaldused on suure tähtsusega inimeste suhete tekkimisel ja arenemisel. Need tunded ühendavad ja seovad inimesi nägematute vaimsete sidemetega, aitavad kaasa huvide kooskõlastamisele, annavad jõudu ühis- ja koostöös, kaotavad vastolud, kergendavad vastastikust arusaamist ja loovad õilsa vaimse õhkkonna inimeste vahel, mis soodustab tegevust ning muudab elu ilusaks ja armsaks.

Inimesed loovad ja süvendavad suhteid peamiselt vastavalt tähendatud tunnetele. Inimeste tunded kaasinimeste suhtes ja nende kaasinimeste tunded moodustavad suhete loomis- ja arendamisel tähtsat osa. On inimeste vahel valitsemas inimlik armastus, kaastundmus, sümpaatia, siis on ka nende suhted sõbralikud ning nad on heatahtlikud ja valmis aitama hädas ja kurbuses. Need tunded on määrava tähendusega isiklikkude suhete kujunemisel ja perekondliku kui ka seltskondliku elu arenemisel. Ühiskondlikkude ja riiklikkude ülesannete ja kohustuste täitmisel peavad olema aga sisemise juhtiva jõuna ka veel teistsugused tunded, eeskätt kohusetunne ja vastutusetunne.

Tunnustades kodanikkudes isikuid, kes on võimelised looma vaimseid ja majanduslikke väärtusi, tunnustades neile õiguslikus riigis antud ja kindlustatud õigusi, tunnustades nende kõlblist maailma ja isiksust ning hinnates neis peituvat kõlblist jõudu ja võimeid, olles ka ise kõlbline isik ja võttes oma riiklikkude ja ühiskondlikkude ülesannete

täitmise põhimõtteiks ka kõlbluse, ärkab ja pääseb inimeses alati võimule kohusetunne ja vastutusetunne. Need tunded nõuavad õigust ülesannete täitmisel kõikide kodanikkude suhtes, samuti ka võrdset suhtumist ja õiglast ning objektiivset ja heatahtlikku otustamist nende õigustatud nõuete rahuldamise ja eluliste huvide lahendamise alal. Need tunded pidurdavad või takistavad ka sõpruse, suguluse või isikliku sümpaatiat mõjule pääsu riiklikkude ja ühiskondlikkude ülesannete täitmisel. Kohusetunne ja vastutusetunne avalduvad ja pääsevad mõjule aga kõlblises inimeses, kõlbliselt tugevas inimeses. Need tunded põhjenevad inimese kõlblisel maailmal. Seepärast tuleb ka neid tundeid nimetada kõlbliseks kohusetundeks ja kõlbliseks vastutusetundeks. Kõlbline inimene oskab hinnata inimese väärtusi, ta tunnustab kodanikkude üheõiguslust; ta teab, et inimese hingeilmas on ka norme, milliste täitmine on kohustuslik üldse, eriti aga ühiskondlikkude ja riiklikkude ülesannete alal ning et nende normide järgi toimimine aitab kaasa tõe ja õigluse saavutamisele ning üldiste huvide taotlemisele.

Need üldised põhimõtted inimeste kõbliste kohusetunde ja kõlblise vastutusetunde ja nende tähtsuse alalt riiklikkude ja ühiskondlikkude ülesannete täitmisel on aluseks ja lähtekohaks ka ametnikkude kõlblise kohuse- ja vastutusetunde käsitlemisel, mille juurde asumegi nüüd, peatudes nende tunnete kui inimeste siseilma avalduste tekkimise, avaldamise, mõju ja tähtsuse juures ametnikkude elus ja ametialalises tegevuses, mõistes siin ametnikkude all kõiki riigi ja omavalitsuste teenistuses seisvaid isikuid.

Ametnikkude ametialalised ülesanded ja kohustused ning nende täitmise vahendid, viisid ja kord on ette nähtud sellekohastes seadustes, määrustes ja korraldustes. Seepärast võib esialgu arvata, et tunnetel ei või ega saa olla mõju ega tähendust ametnikkude tegevuses. See ei ole siiski nii, vaid juba lähemal vaatlusel selgub, et seadused ja määrused jätavad ametnikkudele palju vabadust ja suuri võimalusi nende ülesannete täitmise vahendite ja viiside ning korra suhtes. Ka ei määra seadused ja määrused neid hingelisi jõude, millistega tegevus toimub, ega ka neid vaimseid tegureid, mis aitavad kaasa sellele tegevusele. Samuti ka riigi ning rahva elu eesmärk ja ühiskonna arengu käik paneb ametnikkude peale vastavaid kohustusi ja esitab neile kui elu juhtimisel ja üldise heaolu valvel rahva teenistuses seisvatele kodanikkudele vastavad nõudmised. Peale selle

on ametnikkudel juba noorusepõlvest alates sisemise arenemise ja kasvainise, hariduse ja kasvatuse tagajärjel kui ka elutähelepanekute, elu paleuste ja ametialalise tegevuse põhjal kasvanud ja kujunenud kohustused ja ülesanded kodanikkude ja nende elu arenemisele kaasaaitamise suhtes. Ametnikud tunnevad, et ametialalised ülesanded ja kohustused ei piirdu seadustes ja määrustes tähendatutega, vaid et neil on ka sisemine tung ja enesekohusetusetunne, olla kasulik riigile ja tegev ühiskonnas ning oma jõu ja võimetega aidata kaasa riikliku ja ühiskondliku elu arenemisele ja kodanikkude üldisele heaolule ka siis, kui seda ei nõua seaduste ja määruste normid. See hariduse, kasvatuse ja teiste tähendatud tegurite kui ka ühiskondliku elu nägematute vaimsete mõjutuste tulemusena kujunenud tunne ongi ametniku kõlbline kohusetunne. See on just see tunne, mida dikteerib ametnikule tema sisetunne ja kogu tema kõlbline maailmavaade.

Kõlbline kohusetunne ütleb ametnikkudele, et ametialaliste ülesannete ja kohustuste täitmine peab olema õige ja õiglane ning et nende täitmise sihiks on üldise heaolu saavutamine võimalikult suurema arvu kodanikkudele — kogu rahvale võimalikult suuremal määral, aga mitte omakasu või üksikute kodanikkude heaolu saavutamine teiste kodanikkude õigustatud huvide ja heaolu arvel. Ametniku suhtumine kodanikkudesse ei või olla dikteeritud sellest, mis on kasulik ametnikule, vaid see suhtumine peab baseeruma kodanikkude õiguste ja inimeseväärtuse tunnustamisel. Tunnustades aga kodanikkude õigusi ja väärtust, võtab ametnik oma peale ka kõlblise kohustuse austada neid õigusi ja nende väärtust, lugedes sellele austamisele vastupidise käitumise selle kohustuse rikkumiseks. Arenenud kõlblise kohusetundega ametnik täidab ametialalisi ülesandeid mitte ainult seepärast, et see on nõutav seaduste ja määruste normide järgi, vaid teeb seda ka seepärast, et see on kooskõlas tema vaimse arenemisega, tema vaimse loomusega, tema aadetega, tema kõlblise maailmaga.

Kõlbline kohusetunne ütleb, et ametialaliste ülesannete ja kohustuste täitmisel ei saa ega või arvestada ainult kaasaja huvidega ja vajadustega, mis on väljendatud seaduste ja määruste normides, vaid ka tuleviku sihtidega ja paleustega ning inimeste igaveste püüetega ja tungiga täielikkuse poole. Kõlbline kohusetunne kohustab ametnikku toimima selliselt, et läheneda sellele tulevikule ja saavutada täielikkust. Ametialaline tege-

vus kõlblise kohusetunde jõul ja tõukel on aateline, hingestatud tegevus tuleviku tähistes suunas loovate võimete rakendamise teel. Kõlbline kohusetunne on kõlbline veendumus ja usk üldise heaolu saavutamises, elu katkestamatus arengus tõe ja õiguse suunas, kõrgeim tegevuse siht, kõrgeim kui seda on tavalised tänapäeva soovid ja üksikute ringkondade huvid ja kaasaja ülesanded.

Kõlbline kohusetunne ütleb ametnikkudele, et vaja on täita ülesandeid ja teha tööd riiklikkude ja rahvuslikkude paleuste järgi õigusliku riigi põhimõtete kohaselt ning kindlustada oma tööga riiklikku iseseisvust ja rahvuslikku iseolemist. See kohusetunne ütleb, et teenistusse astumisel antud ametivanne on vankumatuks juhendiks ning et selle vande sõnad on pühalikud töötused rakendada kõik omad jõud ja võimed ülesehitavale tööle.

Kõlbline kohusetunne ütleb ametnikkudele, et nad ei ela ega toimi ainult olevikule vaid ka tulevikule; nad ei täida ülesandeid ainult oleviku huvides, vaid nad loovad oma püsiva ülesehitava tööga soodsaid tingimusi ka järgnevale põlvedele, et need järgnevad põlved saaksid edukalt edasi teha riiklikku ja rahvuslikku tööd.

Oleme juba nimetanud üldiselt kohusetunde tekkimist ja kujunemise tegureid. Peatume siin siiski veel nende juures mõne sõnaga ametnikkude tegevuse seisukohalt, et selguks üksikasjalikumalt selle tunde tähendus ametnikkude tegevuse alal. Inimeste arenemine ja kasvatus, kõlblised tõekspidamised ja paleused, — kõik need tegurid ja mõjutised aitavad kaasa üldise kõlblise kohusetunde arenemisele ja kujunemisele inimestes, seega ka ametnikkudes. Peale selle aga on ametnikkude kõlblise kohusetunde arenemises suure tähendusega kutseeetika reeglid ja avalik arvamus. Kutseeetika reeglid ütleavad ametnikkudele, et nad on rahva enese keskelt kasvanud rahva teenijad; nad on rahva liikmed, kes on kutsutud teenima rahvast kui tervikut, aga mitte üksikuid rahvakihte. Sellest aga järeldub, et see rahva teenimine peab olema kohusetruu, juhitud armastusest rahva vastu ja usust rahva ilusasse tulevikku. Samuti ka avaliku arvamuse teel avaldab rahvas, et ta ootab ja loodab ametnikkudelt palju enam, kui see on ette nähtud seadustes ja määrustes. Need rahva soovid ja lootused kajastuvad ka ametiasutistele esitatavates palvetes ja märgukirjades. Usalduses ja lugupidamises rahva vastu avaldab sisetunne ametnikule, et ametialaliste kohustuste ja ülesannete täitmine ei või

toimuda ainult seaduse tähe nimel, vaid ka sisetunde hääle avaldustel.

Seejuures suurima tähendusega kohusetunde kujunemisel on siiski see vaimne protsess, mis toimub ametnikus eneses. Kohusetunne kasvab suurel määral ametniku sisetundest ning sellele kasvamisele on mõõduandvad ka põlvest põlve edasiantavad kõlblised ideed. Aastate kestusel, juba lapsepõlvest alates, õppimise ajal ja elukutsele ettevalmistamisel tekib inimeses teadvus ja tunne, et temale on midagi kohustav ka kõlblise maailma normide järgi. Ametialalises tegevuses selgub ametnikule veel enam, et ei saa piirduda oma tegevuses ainult seadustes ja määrustes ning töökorralduses tähendatud ülesannete ja kohustustega, vaid on ka kohustusi kõlbliselt alalt ning enese siseilmast. Nende kohustuste täitmine on ametnikule tarvilik, on tarvilik seepärast, et tema sisetunne ei jäta teda enne rahule. Ametnik ei tunne enne kõlblist rahuldust, kui need kohustused ei ole täidetud, kuna aga nende täitmise järel tekib hingeline heaolu ja rahuldusetunne. Ametnik on siis leidnud rahu enesega, on leppinud enesega. Tema sisetunne on siis õigustanud tema tegevuse ja teguviisi ning hinnanud seda väärikselt. Ametnik tunneb, et tema on austuse vääriks ka tema enese silmis, aga mitte ainult teiste kodanikkude arvamuste järgi, ning see annab hingelist rahu ja sisemist heaolu.

See hingeline rahu ja heaolu on ka mõjuvamaid tõukejõude, mis pärast ametnikku toimivad kohusetunde järgi. Kohusetunne on, nagu tähendatud, usk, sisetunde hääle ning sellisena ametnikule tema vaimse maailma poolt iseenesest arusaadav ja vastavale tegevusele viiv ja juhtiv tegur, ilma et ta arutleks selle tunde üle või tähele paneks eneses selle tunde avalduse iga toimingu juures. Aga siiski ka selle kohusetunde järgi toimuva tegevuse puhul tekivad heaolu ja hingeline rahu aitab kaasa selle tunde edaspidistele avaldustele.

Lõpuks, ei saa jätta ka seda tähendamata, et kohusetunde järgi toimimine ei ole siiski alati kerge ülesanne, vaid sageli raske ja ka sekeldusi toov. Sageli on kaasametnikud neil või teistel põhjustel arvustaval seisukohal kohusetunde tarviduse ja tähenduse suhtes. Sageli ametnikku ümbritsevad inimesed, seistes mitte tarvilikul kõlblisel kõrgusel, teevad takistusi toimimiseks kohusetunde järgi. Kõik see aga ei tohi eksitada kohusetäitlikku ja arenenud ametnikku, kes on võtnud oma eluülesandeks selle tunde järgi toimimise ja oma arenenud sisetunde

hääle kuulmise. Kõlbliselt tugevates ametnikkudes avaldub kõlbline kohusetunne alati mõjuvalt.

Asudes nüüd kõlblise vastutusetunde käsitlemisele, selgub, et see vastutusetunne on otseselt seoses kõlblise kohusetundega. Kellel on olemas kõlbline kohusetunne, sellel ei saa puududa ka kõlbline vastutusetunne. Samuti kujuneb ja areneb kõlbline vastutusetunne ühes kõlblise kohusetundega ning nende arenemise tegurid on ühed ja samad.

Ametnikud vastutavad eksimuste puhul oma ametialalises tegevuses maksvate kriminaal- ja distsiplinaarseaduste järgi. Neid võib võtta vastutusele kohtu- või distsiplinaarkorras, kusjuures kohus või ülemus võivad määrata neile vähema või suurema karistuse vastavalt süütleole või üleastumisele. See vastutus ja need karistused on ametnikkudele teada, nad on otseselt väljendatud sellekohaste seaduste normides. Ametnikud võivad kanda vastutust ka oma kutseorganisatsiooni ees, kui nad on rikkunud selle organisatsiooni norme, näiteks kutseetika alal. Ka siin võib järgneda omalaadiline distsiplinaarkaristus, nagu märkus või noomitus aukohtu otsusel, organisatsioonist väljaheitemine jt. Ametnik seisab ka avalikkuse kontrolli all; avalik arvamine võib avaldada temale laimust, võib mõista hukka tema tegevuse, kuigi see tegevus ei sisalda seaduste rikkumisi. Aga peale selle kõlbliselt arenenud ametnik tunneb alati, et on veel olemas üks kohtunik. See kohtunik on sisetunde hääle kui inimese kõrgeim autoriteet ja kohtunik selle üle, mis on hea ja otstarbekohane, mis on õige ja õiglane. Selle kohtuniku otsus on lõpulik, mille peale ei ole, ei saa olla enam edasikaebust. Selle kohtuniku karistus on — sisetunde süüdiv otsus, mis tekitab hingelist piina. Sisetunne on süüdistaja ja kohtumõistja. See sisetunne ütleb ametnikule: „sa teadsid, kuidas oleks vaja toimida, sa olid kohustatud vastavalt toimima, sa ka võisid vastavalt toimida — asjaolud ja vahendid lubasid seda, aga ometi sa ei toimind nii; järjekult, oled kõlbliselt süüdi.“

Kõlbline vastutusetunne ütleb ametnikule, et ta vastutab oma sisetunde ees. Seejuures see vastutusetunne kõneleb juba enne, kui ametialaline tegevus on alustatud. Seega see vastutusetunne hoiab ametnikkud ebakohase teo kordasaatmisest, see tunne hoiatab ametnikku. See tunne ütleb, et kavatsatud tegevust või toiminguid ei tohi alata, sest nad on ebaotstarbekohased riigi ja ühiskonna huvide seisukohalt, või et nad ei ole kooskõlas kujunenud paleustega ja tuleviku elu

sihtidega. Seega kõlbline vastutusetunne ei ole ainult süüdistaja ja kohtumõistja, vaid ta on ka selline sisemine hääle, mis õpetab, juhatab ja hoiatab. Ta õpetab toimima kõlbliste põhimõtete ja kõrgete paleuste järgi; ta juhatab kooskõlastama tegevust rahva eluliste huvidega; ta hoiatab astumast ebakohaseid samme.

Aga see kõlbline vastutusetunne ei ole ainult õpetav, juhataja ja hoiataja hääle, vaid ta viib ametniku ka püsivale ülesehitavale tööle, kohusetruule tegevusele, ning selles seisab selle tunde suurim tähtsus. See tunne ütleb, et on vaja täita ülesandeid ja kohustusi mitte ainult karistuse kartuse kohtu või ülemuse poolt, vaid neid kohustusi on vaja täita rahva huvides. See tunne ütleb, et ametnik on rahva teenija ning seega ta kannab ka vastutust rahva kui terviku ees. Rahvas ootab ametnikkudelt palju, ta ootab neilt ennastalgavat tööd rahvuslike paleuste alusel õiguse ja õigluse vaimus. Rahvas on usaldanud ametnikke; ta on usaldanud neile elu juhtimise ja korraldamise. See pärast ametnikud on kohustatud kandma ka suurt vastutust ja kasutama rahva usaldust heatahtlikult ja ausalt, tähele pannes alati kõlblise vastutusetunde häälet.

Kõlbline vastutusetunne ütleb ametnikkudele, et nende püha kohustus on kindlustada oma püsiva tööga riiklikku iseseisvust ja rahvuslikku iseolemist ning et iga toiming või vähema sammu eest, mis ei ole kooskõlas selle kohustusega, kannavad nad vastutust oma sisetunde ees.

Kõlbline vastutusetunne ütleb ametnikkudele, et nad kannavad vastutust ka järgnevat põlve ees. Ühe põlve elu on lühike ajajärk rahva elus, aga iga põlv peab täitma oma ülesandeid ning looma soodsa tee järgnevale põlvele. Iga põlv vastutab oma tegevusega rahva ajaloo ees. Samuti ka iga ametnik vastutab oma tegevuse suhtes järgnevat põlve ees. On ametnik toiminud ebakohaselt, siis ei anna temale seda andeks järgmine põlv, vaid see põlv näitab tema tegevuse puudustele tema vanuse päevadel ning võib teha temale ka etteheiteid. On aga ametnik toiminud otstarbekohaselt riigi ja rahva huvides, kõrgete paleuste järgi ning ta töö tulemused loonud soodsa tee järgmise põlve elutööle, siis liitub selle ametniku töö selle põlve tööga rahvusliku töö ühiseks tervikuks ning ta elutöö avaldub edasi selle põlve töös ning selle elutöö kaudu elab vaimselt edasi ka ametnik ise. Ta on siis püüdnud rahva ilusa tuleviku poole ja ta elutöö ei kao, vaid jääb osana rahva ajaloos.

Kas elanikkude registreerimine maal sunduslikuks?*)

E. Vares.

Lugedes Maaomavalitsust nr. 1. k. a., lk. 12, kust nähtub, et Siseministeeriumil on kavatsus sisse seada ka maal elanikkude sundregistreerimine. Kuna uus „Isikutõestamise ja liikumise seaduse“ eelnõu üksikasju teada ei ole, seepärast ei saa ka üksikasjalikult selle seaduse eelnõu kohta seisukohta võtta. Kuid nagu teada ja mis peaasi, kavatsetakse uuesti kehtima panna sundregistreerimine maal. Kas selle kohustuse kehtima panemine on otstarbekohane ja vajalik, sellest lühidalt.

Elanikkude registreerimine on vajalik selleks, et registrit andmeid saada kodanikkude maksustamiseks ja tagaotsitavate isikute leidmiseks. Kogemused aga näitavad, et ajal, kui sundregistreerimine kehtimas oli, ei saanud elanikkude registrit kasutada maksustamise (isikum. jne.) otstarbeks, vaid maksnikkude nimekirja tuli kokku seada ikkagi kas külakäsuandjate kaudu saadud andmetel või tulumaksu määramiseks esitatud majaelanikkude nimekirjade järgi. Põhjusted olid, et registreerimise kohustust ei täidetud korralikult talupidajate poolt, sageli jäeti isikud kas hoopis sisse või välja registreerimata, teinekord aga tehti seda isegi kuni aastase ja rohkem hilinemisega. Talupidajal, kes süvenenud talu töösse, kas puudub aeg selle kohustuse korralikuks täitmiseks kauge maa tõttu, või sageli unustab selle hoopis täitmata. Ainult sagedane ja järjekindel kodanikkude trahvimine aitaks siin korda luua, mis aga ei ole soovitatav ega läbi viidav. Ja kas annabki elanikkude register valdades, kui selle korralikuks pidamiseks eeldused puuduvad, küllaldaselt andmeid politseile tagaotsitavate isikute leidmiseks? Peab tähendama, et mitte. Kurjategijad ja

vargad elavad ju igasuguse korra juures niiteldal „maapaos“ — oma varjajate juures registreerimata. Kui kurjategijate jälitamine meil on kiire, siis mitte mingi kodanikkude registreerimise tõttu, vaid seepärast, et politseiametnik puutus nendega üsna sageli kokku maksunõudmise kohustuse täitmise juures ja sarnaste isikute elu-olu ja nende asukohad olid politseil seetõttu teadupärast.

Elanikkude leidmiseks vallavalitsused kasutavad praegu majaelanikkude nimekirja-lehti ja nende põhjal kokkuseatavaid maksunimekirju ja valimisõiguslike kodanikkude nimekirju. Peale selle on veel kaitsevähkohuslikud kodanikud registreeritud. Seepärast oletamine, et vallavalitsustes puuduvad elanikkude kohta andmed, ei vasta tõele. Seesuguse korra maksmapanek, kus iga kodanik peab kuuluma mõne omavalitsuse juurde ja olema selle omavalitsuse kodanikuks, on otstarbetu ja praeguse aja kiire liiklemise juures läbi viimata.

On teada, et elanikkude registreerimine maal ei anna loodetud tulemusi, kujuneb puudulikuks ja tekitab vallavalitsustele suurt tööd. Tuleb pidada mitte ainult elanikkude registrit, vaid ka kõigi talude majaraamatuid, sest nende pidajad (vanuse, pool kirjaoskamatus jne. tõttu) seda ise sageli ei suuda teha. Inglismaa linnades ega maal ei ole elanikkude registreerimise kohustust, kuigi sealne elutempo on kiire ja linnad suured. Peetakse küll valijate-nimekirju ja nende abi kasutab seal sageli ka politsei. Inglismaa ei ole mitte ainuke, kus elanikkude registreerimise kohustus puudub, vaid neid riike leidub rohkesti.

Kõigest eeltoodust tuleb jõuda järeldusele, et elanikkude registreerimise kohustuse kehtima panek maal ei ole vajaline ja sellest tuleks loobuda.

*) Avaldatakse mõttevahetuse võimaldamiseks.
T o i m e t u s.

Riigikohtu otsuseid.

Kas veeühingu juhatus võib nõuda viivituses olijatelt võlglastelt protsente?

Vastus: jaatav.

Veeühingute sead. § 37 näeb ette liikmete kohustuste täitmise ühingu vastu tähtajaks ja kohustuste mittetäitmise korral võimaluse juhatusel lasta neid kohustusi täita kolmandate isikute läbi, mille juures liikmeilt nõutakse sisse k u l u s u m m a. § 37 kohaldamisel ei kerki üldse üles protsentide nõudmise küsimus, vaid siin kuulub sissenõudmisele k u l u s u m m a. Sama seaduse

§ 40 näeb ette, et ühingu lüüge maksab kõik maksud ühingu kasuks peakoosoleku poolt määratud tähtajaks ja kui ta seda mitte ei tee, siis nõutakse maksud juhatusel korraldusel sisse administratiivkorras. BES § 3306 p. 3 põhjal loetakse võlgnik viivituses oliajaks, kui tema määratud tähtajaks ei ole oma võlga tasunud, ja BES § 3320 järgi on võlgnik kohustatud möödalastud aja eest tasuma protsendid. Kuigi Veeühingute seaduses ei ole otseselt ette nähtud viivitusprotsentide tasumist ja selle määra, tuleb BES

§§ 3306 p. 3, 3320, 3408 ja 3426 põhjal maksude tähtjaks mitteõiendamise korral maksukohuslast lugeda tähtaja möödumisest viivituses olijaks, mille tagajärjel juhatusel on ka õigus koos maksuga temalt sisse nõuda viivitusaja eest seaduslikud protsendid. Administratiiv-sissenõudmise seaduse § 1 p. 2 näeb samuti ette, et administratiivkorras nõutakse sisse maksud ja nende protsendid, mis vastavate seaduste järgi alluvad sissenõudmisele administratiivkorras. Esitatud kaalutlustel ei saa pidada seaduspäraseks keeldu veeühingute juhatustele, nõuda viivituses olijatelt võlglastelt protsente.

(RkHA toim. nr. 283 I — 1936.)

Kui avaliku eratee korrashoiu kohustus jaguneb mitme valla kodanikkude vahel ühe maavalitsuse piirkonnas, kes jaotab siis teekohuslaste vahel tee korrashoiu kohustuse, kui kokkulepet ei saavutata?

Vastus: kohalik maavalitsus.

Avalikkude erateede korrashoiu korraldamisel on kohaldatavad Maanteede seaduse §§ 4 ja 22. MS § 22 kohaselt ei kuulu avalikud erateed korrashoiule ei maavalitsuse teedekapitali kulul ega ka valla üldkulul. Nende teede korrashoiu kulud kantakse ja jaotatakse § 22 ettenähtud alustel: teekohuslaste eneste kokkuleppel või selle mitesaavutamisel kohaliku vallavalitsuse otsusega. § 22 ei näe ette juhtumit, kui avaliku eratee korrashoiu kohustus jaguneb mitme valla kodanikkude vahel, vaid see paragraaf kõneleb üksnes kohalikust vallavalitsusest, s. o. juhtumist, kui teekohuslased asuvad ühe vallaomavalitsuse piirides ja kus avalik eratee on kindlaks määratud MS § 5 põhjal selle valla volikogu poolt vallavalitsuse ettepanekul. On aga tegemist teedega, mis läbivad mitu valda ja kus teekohuslased asuvad mitmes vallas, siis ei saa üks vallavalitsus jaotada kõikide teekohuslaste vahel teekohustust ega saa ka teekohuslaste kohalikud vallavalitsused igaks eri alustel jaotada teekohustust oma valla piirides asuvate teekohuslaste vahel, vaid siin tuleb talitada analoogiliselt eratee avalikuks teeks määramise korraga, mis ette nähtud Maanteede seaduse § 5. Nimelt, kui kokkulepet ei saavutata teekohuslaste vahel või kohalikkude vallavalitsuste vahel, siis peab selle küsimuse otsustama maavalitsus, kui vastavad vallavalitsused asuvad kõik ühe maakonna piirides.

(RkHA toim. nr. 279 I — 1936.)

Kas kariloomade liiklus klassiteedel on keelatud?

Vastus: eitav.

Maanteede seaduse (RT 1928 — 48)

§ 51 järgi avalikkude teede tarvitamine on igauhele vaba ja maksuta, kui seaduses ja vastavate seaduste alusel antud määruses selleks ei ole ette nähtud kitsendusi. Sama seaduse § 55 järgi on teedeministril õigus anda tarvilikke määrusi teede tarvitamise ning liiklemisvahendite kohta. Mainitud § 55 alusel antud teedeministri määruse (RT 1929 — 59, art. 416) § 8 öeldakse, et loomakarjade liiklemisel klassiteedel ei ole lubatud loomi ilma järelevalveta jätta ja loomakarja juhid peavad hoolitsema, et liiklemine seal läbi ei saaks takistatud ning loomade köietamisel tee ääres tuleb hoolitseda, et loom tee peale ei ulatuks. Ka sama paragraafi alusel 1936. aastal antud teedeministri liiklemismääruste (RT 1936 — 82, art. 661) § 22 viimasel lõikes öeldakse ainult, et loomakarjade juhid on kohustatud hoolitsema selle eest, et karja liiklus sõiduteel ei oleks takistuseks veoliiklemisele ning et läbisõit oleks igal juhul võimaldatud. Muid kitsendusi karja läbiajamisel avalikkudel teedel ülalminitud seaduses ja selle § 55 alusel antud määrustes ei ole ette nähtud. Seega kariloomade ajamine klassiteedel ei ole keelatud.

(RkHA toim. nr. 215 I — 1936.)

Kas vaidluse tekkimine küsimuse üle, missugusel omavalitsusel lasub hoolekande kohustuse kulude kandmine ja selle vaidluse administratiivkohtule lahendada andmine vabastab omavalitsust Hoolekande seaduse § 23 nõuete täitmisest tähtaegade kohta kantud kulude tagasinõudmise üle?

Vastus: eitav.

Hoolekande seaduse § 23 ettenähtud tähtjad kulude tagasinõudmise üle on kategoorilise iseloomuga ja mingisuguseid erandeid ei ole selles ette nähtud, nagu seda on tehtud sama seaduse § 22 tähtaegade kohta selle paragraafi teises lõikes. Jätkates hoolekandelist abiandmist § 23 korras peab omavalitsus ka selles paragraafis ettenähtud tähtaegadel nõudma teiselt omavalitsuselt, keda ta loeb kuludekandjaks, tehtud kulude tagasimaksmist, sest samas paragraafis on ette nähtud, et vastasel korral kustub nõudmise õigus. Kulude arve igakuine esitamine isenesest ei tingi uue protsessi tekkimist, sest omavalitsusel ei pruugi kulude tasumisest keeldumise korral iga kord vaidlust kohtu lahendada anda, vaid ära oodata kohtuotsust vaidluse üle, missugusel omavalitsusel lasub käesoleval juhul kohustus hoolekande kulude kandmiseks, ja siis nõuda tagasimaksu kogu aja eest.

(RkHA toim. nr. 300 I — 1936.)